

KAUPPATIETEELLINEN YHDISTYS RY

Lisää ohjelmallisuutta liiketoiminta-osaamisen kehittämiseen

Kauppatieteellisen yhdistyksen visiopäivänä 23.11.2001 niin esitelmöitsijät kuin keskustelijatkin olivat varsin yksimielisiä liiketoimintaosaamisen kehittämisen tarpeellisuudesta. Päivän päätteeksi koottiinkin työryhmä, jonka tuli konkretisoida ajatuksia ehdotukseksi liiketoimintaosaamisen kansalliseksi ohjelmaksi. Työryhmään kuuluivat rehtori Eero Kasanen, johtaja Mikko Kosonen, johtaja Erkki Ormala, rehtori Tapio Reponen, pääjohtaja Veli-Pekka Saarnivaara, rehtori Marianne Stenius ja professori Uolevi Lehtinen koollekutsujana. Ryhmä toimitti huhtikuussa 2002 ehdotuksen liiketoimintaosaamisen kansalliseksi ohjelmaksi Valtion tiede- ja teknologianeuvostolle.

Laatimisvaiheessa ehdotuksesta keskusteltiin laajasti eri asiantuntija- ja päättäjätahojen kanssa. Keskustelu on jatkunut myös ehdotuksen jättämisen jälkeen. Keskustelussa on kiteytynyt ajattelutapa, jonka pohjalta liiketoimintaosaamisen kehittämistä voidaan toisaalta perustella ja toisaalta suorittaa. Kannattanee esitellä ajattelutapaa lyhyesti myös tässä alan keskeisessä julkaisussa.

Asenteet ja kannanotot ovat kehittyneet liiketoimintaosaamisen kannalta myönteiseen suuntaan. Nyt olisi tarpeen jatkaa liiketoimintaosaamisen kehittämistyötä ja sen resurssointia kokonaisvaltaisesti ja ohjelmallisesti. Tehtävää on vielä runsaasti, vaikka opetusministeriö ja muut toimijat ovat jo tehneet useita kiitettäviä toimenpiteitä. **Perustavoitteena on saavuttaa kansainvälisen huippuosaamisen taso vahvistamalla ja laajentamalla liiketoimintaosaamista kauttaaltaan niin yliopistoissa kuin yrityksissä ja muissa organisaatioissakin.** Kehitystoimia ts. suunnittelu- ja toteuttamistyötä tarvittaisiin muun muassa seuraavilla alueilla:

- liiketoimintaosaamisen yliopistokoulutuksen lisääminen
- tutkimus- ja tiedelähtöisyyden lisääminen yliopistojen perus- ja jatkokoulutuksessa

- tutkijakoulutuksen mm. KATAJA-ohjelman tutkijakoulujen laajennetaminen säilyttämällä nykyinen hyvä ohjaus- ja opetustaso
- opetuksen mutta myös tutkimuksen laadunvarmistustoiminnan vahvistaminen
- projektien perustaminen uusille tutkimusalueille harkitusti mutta kuitenkin nopeasti
- kansainvälisen huipputason tutkijavaihdon ja siihen liittyvien palkkausjärjestelyjen edelleenkehittäminen
- opetuksen ja tutkimuksen työelämäyhteyksien lisääminen
- tutkimuksen, konsultoinnin ja koulutuksen vahvistaminen kansallisen ja kansainvälisen innovaatiojärjestelmämme osana
- akateemisen liiketaloudellisen huippututkimuksen soveltamisen ja käytön tehostaminen yrityksissä ja muussa elinkeinoelämässä
- muiden alojen akateemisen huippuosaamisen taloudellinen hyödyntäminen liiketaloudellisten koulutus- ja konsultointipalvelujen avulla
- yliopistojen yritys yhteistyön lisääminen taloudellisen autonomian puitteissa
- yrittäjyyttä tukevien toimien ml. hautomo-, kiihdyttämö- ja osaamiskeskustoiminnan vahvistaminen edellisten toteuttamiseksi
- Tekesin, Suomen Akatemian ja Sitran roolin vahvistaminen edellä mainituissa kehittämissä toimissa yliopistojen omien toimien rinnalla ja yhteydessä
- kauppatieteellisten yksiköiden profiloituminen sekä niiden keskinäisen ja kansainvälisen yhteistyön kehittäminen
- liiketoimintaosaamisen opetuksen kehittäminen eri koulutustasoilla pitkällä tähtäimellä.

Teknologiaosaamisen ja liiketoimintaosaamisen suhde on symbioottinen. Ilman osaavaa kaupallistamista eivät hyvätäkään teknologiset innovaatiot menesty ja päinvastoin. Liiketoimintaosaamista tarvitaan innovaatioprosessin alusta lähtien. Ts. markkinatutkimusta, rahoitusanalyysiä ja koemarkkinointia tarvitaan heti prosessin alettua, jälkimarkkinointi ja tulostulosanalyysit ovat tarpeen myynnin jälkeen. Nämä tosiasiat on tutkimuksellisestikin todettu.

Ilman liiketaloudellisesti menestyviä tuotteita ja yrityksiä kansantaloudellamme ei ole mitään edellytyksiä pysyä kasvu-uralla, lisätä työllisyyttä tai säilyttää hyvinvointivaltion peruspalveluja. Jos taas liiketoiminta- ja teknologiaosaamisen avulla menestytään, jaettavaa jää kasvavassa määrin esim. hyvinvointipalveluihin. Muutkin tieteen- ja koulutusalat kuten myös kulttuuri hyötyvät ennen pitkää liiketoimintaosaamisen panostuksen talouden kehitykseen antamasta lisäpotkusta. Tämähän on nähty toistuvasti historiassa.

Kun otetaan huomioon edellä sanottu, Suomen panostus liiketaloustieteiden huippuosaamiseen on hämmästyttävän vähäistä. Kauppatieteellisten tutkintojen osuus kaikista yliopistotutkinnoista on vain noin puolet Ruotsin ja Yhdysvaltojen tasosta ja kaikkien OECD-maiden

alhaisimpia. Nämäkin tutkimukset tuotetaan varsin halvalla. Liiketaloustieteellisen tutkimuksen osuus Suomen Akatemian rahoituksesta oli alle yhden prosentin vuonna 2000. Jo nämä esimerkit riittänevät vakuuttamaan, että on johtopäätösten aika. Olisi itse asiassa toiminnankin aika monella, myös valtakunnallisella tasolla.

Tähänastisten toimien perusteella on arvioitavissa, että liiketoimintaosaaminen on teknologiaosaamisen rinnalla tunnustettu ratkaisevan tärkeäksi koko taloutemme ja siten koko yhteiskuntamme kehittymisen kannalta. Liiketoimintaosaamisen asemaa taloudellisen menestyksemme toisena tukijalkana korostaa se, että liiketaloustieteet ovat hyödyntäneet omalta kannaltaan käyttökelpoisen yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen informaation ja metodiikan. Jos otetaan huomioon maamme tutkimus- ja opetuspanostuksen nykyinen jakautuminen, **lisäpanostus liiketoimintaosaamisen kehittämiseen maksaa tehtävät sijoitukset takaisin todennäköisesti nopeammin kuin minnekään muualle suunnatut osaamispanostukset**. Takaisinmaksuajan jälkeen lisäpanostuksen vaikutus taloutemme kehitykseen mahdollistaa panostuksen lisäämisen myös muuhun tutkimukseen ja opetukseen. **Liiketoimintaosaamisen menestykselliseen kehittämistyöhön tarvitaan hyvin suunniteltu ja koordinoitu ohjelma**, koska hajatoimet eivät riitä vaan tarvitaan kokonaisvaltaista ja eri näkökulmista lähtevää kehittämistyötä.

Kehittämistyö edellyttää yliopistojen, Tekesin, Suomen Akatemian ja Sitran taholta monenlaisia lisäpanostuksia. Jos – ja ennen pitkää kun – lisärahoitusta saadaan, sen tehokkaaseen käyttöön on oltava hyvä valmius alusta alkaen. Kauppatieteellisellä alalla tämä edellyttää kehitystyötä, jonka tekemisvelvoite ulottuu yksittäisistä tutkijoista ja opettajista yliopistojen ja muiden operatiivisesta toiminnasta vastaavien organisaatioiden korkeimpiin päättäviin elimiin. Kehittämistyö on syytä ottaa huomioon yksittäisten tutkimus- ja opetus suunnitelmien tasolta aina yksiköiden perusstrategioihin saakka.

Työssä tarvitaan nykyistä enemmän yhteistyötä yliopistojen ja muiden operatiivisten organisaatioiden, julkisten organisaatioiden kuten kaupunkien ja ministeriöiden sekä yritysten ja yrittäjien välillä. Myös mahdollisimman hyvien edellytysten luominen yhteistyölle edellyttää, että kehittämistyö ohjelmallistetaan. Lisäksi yhteistyön kehittäminen kaikilla tasoilla vaatii perinteisten rajojen ylityksiä – ehkä joskus alituksiakin.

Uolevi Lehtinen

Professori, Kauppatieteellisen yhdistyksen pj

Kauppatieteellisen yhdistyksen vierailu Ilmariselle¹

Kauppatieteellisellä yhdistyksellä oli ilo vieraillla Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisella syyskuun 24. toimitusjohtaja Kari Puron toimiessa isäntänä. Yhdistyksen puolelta puhetta johti yhdistyksen varapuheenjohtaja Seppo Sipola. Vastauspuheenvuoron yhdistyksen puolesta esitti rahastonhoitaja Mika Vaihekoski. Vierailu oli onnistunut ja herätti jäsenistössämme ansaittua mielenkiintoa, sillä paikalle oli saapunut 50 Ilmarisesta ja työeläkejärjestelmän uudistamisesta kiinnostunutta jäsentä.

Vierailu oli monessa mielessä täydellisesti ajoitettu. Ilmarisen tilat Ruoholahdessa olivat aivan uudet, sillä Ilmarinen juhli uusia tilojaan vain muutama päivä aikaisemmin. Toisaalta kaikkien tiedossa oli toimitusjohtaja Puron johtaman työryhmän tekemä ehdotus muutoksiksi yksityisen sektorin työeläkejärjestelmässä. Monella oli myös varmasti mielessä vierailua edeltävänä päivänä YLE:n näyttämän MOT-ohjelma, joka käsitteli työeläkeyhtiöiden sijoitusten hoitoa.²

Vierailun aluksi toimitusjohtaja Puro esitteli erittäin mielenkiintoisella ja seikkaperäisellä tavalla työeläkejärjestelmään tulossa olevia muutoksia. Muutosten tavoitteena oli selkeästi varautua ihmisten eliniän pitenemiseen, joka nykyisen työeläkejärjestelmän syntyajoista 60-luvulta on kasvanut huimasti sekä toisaalta pyrkiä purkamaan ns. eläkepommia, joka liittyy suurten ikäluokkien siirtymiseen eläkkeelle Suomessa vuodesta 2010 alkaen.³ Tämä jälkimmäinen ongelma on yhteinen kaikille OECD-maille, mutta Suomessa muutos tulee olemaan yksi suurimmista (ks. esim. Pekkanen ja Vaihekoski, 2002a).

Allekirjoittaneella oli kunnia saada pitää vastauspuheenvuoro. Rahoitusalan ihmisenä puheenvuoroni liittyi rahoituksen kenttään. Puheenvuoron taustaksi todettakoon, että olen työssäni LTT-Tutkimus Oy:ssä tehnyt asiakkaallemme analyysiraportin Suomen suurimmista työeläkeyhtiöistä (Pekkanen ja Vaihekoski, 2002b), joten tämä ei voinut olla heijastumatta puheenvuorooni. Pyrin välttämään em. MOT-ohjelman tapaisia kommentteja, mutta en voinut kuitenkaan olla hivenen kritisoiatta työeläkeyhtiöiden raportoinnin suppeutta ja läpinäkyvyyden puutetta.

¹ Perustuu Mika Vaihekosken pitämään vastauspuheenvuoroon Ilmarisella.

² MOT-ohjelman väitteistä osaa voidaan pitää kyseenalaisina, mutta ei ole syytä tässä lähteä kommentoimaan ko. ohjelman sisältöä. Ohjelman käsikirjoitus löytyy internetistä osoitteesta <http://www.yle.fi/mot/oa230902/kasikirjoitus.html>.

³ Lisätietoja uudistuksesta löytyy esimerkiksi Internetistä osoitteesta www.tela.fi.

Oheisesta kuvioista 1 käy ilmi se, mitä eri yhtiöt vuosikertomuksessaan sijoituksiensa riskistä raportoivat. Ilmarinen ei kuviossa esiinny mitenkään erityisenä tapauksena. Huomio kiinnittyy lähinnä Eläke-Tapiolaan, joka raportoi vuosikertomuksessa sijoituksistaan vain (lain vaatimat?) pääasiat (ks. myös kuvio 2). Esimerkiksi Eläke-Tapiolan osakesalkusta 60 prosenttia on kategorisesti luokiteltu otsikon 'muut' alle. Sijoitusten riskitasosta ei yksikään yhtiö anna paljoakaan tietoa – luultavasti sitä tietoa ei heiltä ole aiemmin edes kaivattu. Toisaalta on ymmärrettävää, että ulkopuolisen veloitteen puuttuessa, on yksipuolinen avoimuus yksittäiselle yhtiölle kilpailusyistä haitallista.

Kuvio 1. Työeläkeyhtiöiden sijoitusten riskitaso vuoden 2001 lopussa.

Taulukon tiedot kerätty yhtiöiden vuosikertomuksista.

	Eläke-Fennia	Eläke-Tapiola	Ilmarinen	Varma-Sampo
Osakkeet	Salkun sisältö pääosin kerrottu; ei riskitasoa	Salkusta 60% kertomatta; ei riskitasoa	Salkun sisältö pääosin kerrottu; ei riskitasoa	Salkun sisältö pääosin kerrottu; ei riskitasoa
Joukkolainat	Duraatiota ei kerrottu; keskimääräinen luottokelpoisuus AA2	Duraatio 4,3 vuotta; luottokelpoisuutta ei kerrottu	Duraatiota ja luottokelpoisuutta ei kerrottu	Duraatio 5,2 vuotta, riskipainotettu luottokelpoisuus A+
Kiinteistöt	Ei kerrottu	Ei kerrottu	Ei kerrottu	Ei kerrottu
Salkun kokonaisriski	Ei kerrottu	Ei kerrottu	Ei kerrottu	VaR-luku (97,5%, 1 kk) oli 437 milj. euroa

Kiinteistösalkun osalta yksikään yhtiöistä ei raportoi mitään tietoa niiden riskitasosta. Ehdotin yhdeksi syyksi sitä, ettei markkinoille ole kehitetty sopivaa yleisellä tasolla liikkuvaa riskimittaria. Tai ainakaan mittaria, joka sopisi Suomen markkinoilla. Ymmärrettäväähän on, etteivät yhtiöt halua suoraan raportoida esimerkiksi kiinteistötuottojensa volatiliteettia. Tarve on siis yleisemmällä tasolla liikkuvalla mittarilla, joka voisi rakentua esimerkiksi eri kiinteistösektoreiden painoihin salkussa (vrt. joukkolainojen luottokelpoisuus).

Vastauspuheenvuoron aiheeksi oli annettu "mihin sijoitukset kannattaa tehdä?" Tähän kysymykseen ei puheenvuorossani edes pyritty vastaamaan, vaan puheenvuoroni otsikko kuuluisi pikemminkin "miten Ilmarinen on sijoituksensa tehnyt?" Toisin sanoen halusin käyttää mahdollisuutta kysyä Ilmariselta heidän sijoitusprosessistaan ja sijoituspolitiikastaan. Ilmarinenhan on yksi Suomen suurimmista sijoitusvarojen haltijoista, joten heillä jos kenellä on tietoa asiasta.

Kuvio 2 toimi keskustelun taustana. Kuvioista näkee selvästi miten Ilmarinen on valinnut työeläkeyhtiöistä selkeimmin osakepainotteisimman sijoituspolitiikan. Tämä heijastelee selvästi Ilmarisen muita yhtiöitä korkeampaa vakavaraisuutta, jota hyödyntäen he pystyvät antamaan muita yhtiöitä korkeamman painon osakesijoituksille. Rahoitusteorianhan perusteella osakkeet tuottavat pitkällä aikavälillä arvopapereista parhaiten.⁴

Kuvio 2. Työeläkeyhtiöiden sijoitusten jakauma vuoden 2001 lopussa.

Taulukon tiedot kerätty yhtiöiden vuosikertomuksista.

	Eläke-Fennia	Eläke-Tapiola	Ilmarinen	Varma-Sampo
Osakkeet	24 %	16 %	28 %	19 %
Kotimaiset	36 %	?	46 %	58 %
Euroalue	39 %	?	30 %	42 %
Muut	25 %	?	24 %	
Joukkolainat	55 %	66 %	41 %	58 %
Euroalue, julkiset	86 %	?		63 %
Euroalue, yritykset		?	*)	34 %
Muut	14 %	?		2 %
Kiinteistöt	12 %	8 %	15 %	13 %
Kotimaata	100 %?	100 %?	100 %	100 %?
Muut	?	?	0 %	?
Muut kohteet	9 %	10 %	16 %	10 %

*) Ilmarinen toteaa tilinpäätöksessään joukkolainoista 56 % olevan sijoitettu Suomen ulkopuolelle.

Kuvioista 2 näkee selvästi myös miten yhtiöiden raportointipolitiikan avoimuus vaihtelee. Tutkijana mielenkiinto kohdistuu kuitenkin useiden yhtiöiden keskittymiseen joukkolainojen osalta pelkästään euroalueen joukkolainoihin (pl. Eläke-Fennia). Tj. Puro totesi joukkolainojen osalta Ilmarisessa tehdyn laskelman, jossa todettiin valuuttariskin ottamisen niiden osalta olevan suurelta osalta tarpeetonta, koska mahdollinen tuotto ei tätä riskiä korvaa, toisin kuin osakkeissa. Tämä asia on myös akateemisessa tutkimuksessa havaittu.

Toinen tutkijan silmään osuva luku on kaikkien työeläkeyhtiöiden keskittyminen kiinteistöinvestointeihin vain kotimaahan. Rahoitusteorian kannalta tämä ei ole missään tapauksessa optimaalinen ratkaisu täydellisessä maailmassa, sillä tällöin kiinteistöjen tuotto on liian riippuvainen Suomen kansantalouden menestymisestä. Sijoitusten tavoitteena on nimenomaan pyr-

⁴ Ellei näin olisi, olisi yhteiskunnassa jotain pahasti vialla. Jos esimerkiksi vieraan pääoman omistajat ansaitsisivat korkeamman tuoton, ei kukaan olisi halukas sijoittamaan oman pääoman ehdoin, koska se kuitenkin kantaa loppukädessä suurimman riskin yritystoiminnassa. Vieraan pääoman sijoittajathan saavat sijoituksensa ensin pois mahdollisessa konkurssitilanteessa.

kiä vähentämään niiden maksuun liittyvää riskiä ja tältä osin kansainvälinen hajautus olisi perusteltavissa, jos ei nyt suorina niin edes epäsuorina sijoituksina. Tj. Puro totesi kansainvälisen hajautuksen olevan yhtiössä harkinnan alla, mutta totesi samaan hengenvetoon suorien sijoitusten esteenä olevan toisaalta suuret kulut, informaation asymmetria (kotimaassa etu, muilla markkinoilla haitta) sekä toiminnan vaatimat suuret pääomat. Epäsuorien ts. arvopaperistettuihin kiinteistöyhtiöihin sijoittamista on toistaiseksi laimentanut käytännössä vakavaraisuussäännökset, joissa osakesijoitukset kiinteistöyhtiöihin lasketaan normaaleihin osakesijoituksiin. Tältä osin selkeä parannus olisi, jos säännöksiä muutettaisiin näiltä osin ja yhtiöiden sallittaisiin laskea epäsuorat sijoitukset mukaan kiinteistöihin. Ulkopuolisena tarkkailijana toivoisi ne silloin myös raportoitavan erikseen osana kiinteistöjä.

Opettajana useilla rahoitusalan kursseilla olen usein joutunut vastaamaan kysymyksiin miten Suomessa sijoitussalkkuja todella hoidetaan. Perustuuko se viimeisen päälle parhaan mahdollisen analyttisen tiedon hyväksikäyttöön vai hoidetaan niitä tiettyjä vanhan polven peukalosääntöjä noudattaen? Vastausta ei tähän kysymykseen valitettavasti tässä tilaisuudessa aikapuutteen vuoksi ehditty antamaan. Esimerkiksi USA:ssa riskienhallinta ja sijoitustenhoito hyödyntää laajalti tutkijoita ja alan uusinta tietoa.

Keskustelu jatkui tämän jälkeen muiden jäsenten kysymyksillä, joita esitettiin useilta eri alueilta. Ilta päättyi Ilmarisen tarjoaman maukkaan iltapalan jälkeen klo 20, kuten yhdistyksellämme on ollut tapana.

Mika Vaihekoski

LÄHTEET

PEKKANEN, JOONAS – VAIHEKOSKI, MIKA: "Työeläkeuudistus ja suomalaisten rahastosijoittajien mielipiteet". LTT-Tutkimus Oy, 2002a.

PEKKANEN, JOONAS – VAIHEKOSKI, MIKA: "Suomen työeläkeyhtiöt 2001". LTT-Tutkimus Oy, 2002b.

LUKIJALLE

Liiketaloudellinen Aikakauskirja ilmestyy vuonna 2002 entiseen tapaan neljänä niteenä sekä sähköisenä lehtenä Internetissä. Vuosikerran hinta kotimaahan on €29 ja ulkomaille tilattuna €37. Lehden tilaaminen tapahtuu maksamalla tilausmaksu yhdistyksen tilille:

Nordea 157230-302406 tai
Sampo Pankki 800016-124300.

Maksun yhteydessä tulee ilmoittaa tilaajan nimi ja osoite. Kauppateellisen Yhdistyksen ja Suomen Strategisen Johtamisen Seuran jäsenet saavat lehden jäsenetuna yhdistystensä kautta.

TO THE READER

The Finnish Journal of Business Economics is published in four issues and in Internet in 2002. Subscription price is €29, or if the issue is sent abroad, €37. In order to subscribe the Journal, please make a payment to our bank account: Sampo Pankki account number FI9280001600124300, SWIFT Code PSPBFIHH.

All correspondence concerning subscriptions should be sent to the editorial office, Helsinki School of Economics and Business Administration, Ms Taru Lehtonen, P.O. Box 1210, FIN-00101 HELSINKI, FINLAND; email: tlehton@hkkk.fi.